

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Groblje 3, 1230 Domžale

SPOMINSKE PLOŠČE ČEBELARJEM 2011 - 2019

ANDREJ ŠALEHAR

15. 10. 2019

Spominske plošče čebelarjem, 2011-2019

Avtor in urednik: Andrej Šalehar

Jezikovni pregled: za pravilnost slovenskega jezika odgovarja avtor

Fotografije: Andrej Šalehar

Financiranje raziskave: Oddelek za zootehniko, Biotehniška fakulteta, Andrej Šalehar

Založnik: Samozaložba

Leto izdelave: 2019

Vrsta: elektronska publikacija

Spletni naslov: <http://www.genska-banka.si/wp-content/uploads/2019/11/Spominske-plošče-čebelarjem-13112019.pdf>

Vse pravice so pridržane. Vsebine publikacije se lahko uporablja izključno za svojo osebno, to je nekomercialno rabo. Vsaka druga oblika uporabe vsebin publikacije (kot je npr. kopiranje, reproduciranje, distribuiranje v fizični ali elektronski obliki) v komercialne namene je brez soglasja avtorja prepovedana.

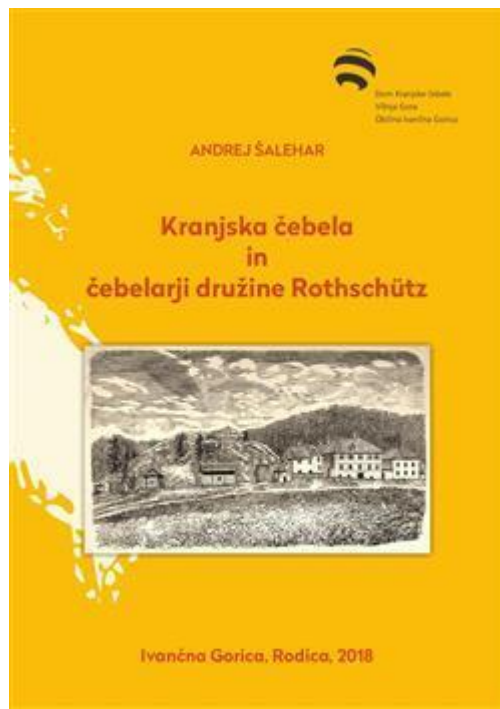
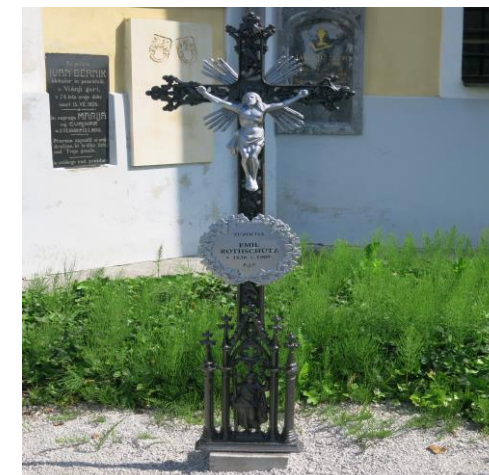
Uvod

Raziskave zgodovinskih virov o slovenski živinoreji in v zadnjih desetih letih še posebej na področju slovenskega čebelarstva so odkrile, da se o nekaterih pomembnih ustvarjalcih iz preteklosti, praktično nič ne ve. Skupaj smo to vrzel dopolnjevali, napisali knjige in ob tem postavili tudi nekaj spominskih plošč. Priprava napisa na spominski plošči je zelo zahtevno delo, ki ga morajo skupaj pripraviti dobri poznavalci doprinosov in zaslug osebe, ki mu je spominska plošča posvečena. Pri vseh spominskih ploščah je poleg avtorja ustvarjalno sodeloval Janez Gregori.

Čebelarji družine Rothschütz

Čebelarji družine Rothschütz imajo pionirsko vlogo pri poimenovanju, uveljavitvi, širjenju in priznanju kranjske čebele. Objavili (1857) so prvi opis kranjske čebele, kjer je tudi prvič poimenovana in jo pričeli izvažati. Ustanovili so prvi Kranjski trgovski čebelnjak (1868). Tako so na široko odprli trgovino s kranjskimi čebelami in čebelarstvo ter prispevali k širjenju kranjske čebele v Evropi in svetu. Vsa pozornost je bila usmerjena na našo domačo kranjsko čebelo in njeno čistost. To je nedvomno preprečilo večji pohod italijanske čebele v naših krajih. Emil Rothschütz je bil od leta 1865 član Kranjske kmetijske družbe in veliko je prispeval k pospeševanju slovenskega čebelarstva. Skupaj z duhovnikom Josipom Jeričem in posetnikom ter odvetnikom dr. Razlagom je dal pobudo ter tudi soustanovil (1873) Kranjsko društvo za umno čebelarstvo, ki mu je predsedoval v letih 1873 – 1875. Z ustanovitvijo društva sta pričeli izhajati reviji Slovenska čebela (1873–1882) in Die Krainer Biene (1873–1875). Izdelal je predlog in program za čebelarstvo na gradu Podsmreka pri Višnji Gori (1873, 1874), kar pa ni uspelo. Sodeloval je s tujimi strokovnjaki na področju čebelarstva. Še posebej je pomembno njegovo sodelovanje z doc. dr. Pollmannom na kmetijski akademiji v Popelsdorfu, ki je dal leta 1875 kranjski čebeli znanstveno poimenovanje: *APIS MELLIFICA CARNICA*. Posredoval mu je kranjske čebele in tako prispeval k vpisu kranjske čebele v zoološko sistematiko medonosnih čebel (1879). V letih 1890–1893(1–6) je družina čebelarjev Rothschütz na gradu Podsmreka pri Višnji Gori v samozaložbi izdajala revijo Imkers Rundschau (Čebelarški razgledi). Pomembna je tudi njihova druga publicistična dejavnost. V njihovo bibliografijo je uvrščeno 21 monografij in tiskov (skupaj s ponatisi) in 177 objav v periodičnih publikacijah. Odkrita so bila tudi malo poznana dela (Berichte über Krainer Biene ... - Poročila o kranjski čebeli ....). Posebno brošuro Imkers Rundschau naj bi izdajali enkrat letno, a jo še nismo odkrili. Po bibliografskih podatkih na ohranjenih prodajnih katalogih sodimo, da so jih čebelarji družine Rothschütz izdajali po letu 1866 vsako leto, nekatera leta tudi četrtno ter tudi v drugih jezikih. Zasluge članov družine Rothschütz sta predvsem strokovna in vsestranska popularizacija kranjske čebele ter posredovanje genskega materiala, na podlagi katerega je bila naša čebela prepoznana kot samostojna podvrsta *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879. Njena tipična lokaliteta je Kranjska, torej zdajšnja Slovenija.

MESTNA HIŠA V VIŠNJI GORI – 20.5.2011

Na levi strani:

Knjigi (2011 in 2018) o čebelarjih družine Rothschütz (dostopni na DLIB.si)

Na desni strani:

- Grob Emila Rothschütza na pokopališču v Višnji gori,
- Skulptura kranjske čebele pred domom kranjske čebele in
- učni čebelnjak v Višnji gori

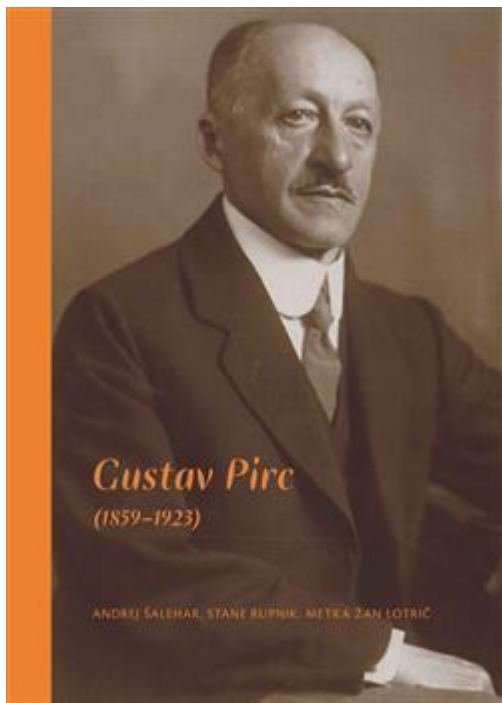
Gustav Pirc

Gustav Pirc je rojen leta 1859 v Škofji Loki. V štiridesetletnem obdobju od 1883 do 1923 je imel v takratnem kranjskem gospodarstvu, kmetijstvu in politiki pomembno vlogo kot potujoči učitelj kmetijstva (1884 – 1914), tajnik (1884 - 1894) in ravnatelj (1894 - 1917), generalni ravnatelj (1917-1919) c. kr. Kranjske kmetijske družbe in predsednik (1921 – 1923) Kmetijske družbe za Slovenijo. Pod njegovim vodstvom se je delovanje kmetijske družbe bistveno spremenilo, ker je prešla v roke kmetov in število članov se je močno povečalo - leta 1884 je štela družba 450 članov, in l. 1912 10.000 članov. V članarino je bilo vključeno tudi prejemanje revije Kmetovalec. Pirc ga je urejeval od leta 1884 do devete številke leta 1917. Tako je močno prispeval k širjenju kmetijskega znanja in k uveljavitvi slovenskega jezika.

Gustav Pirc je zelo zaslužen za razvoj in napredek kranjskega kmetijstva in živinoreje. V njegovih številnih objavah, predavanjih, pri urednikovanju in delu na kranjski kmetijski družbi zrcali njegovo strokovno znanje in kritičnost. Nikoli ni pristajal na neznanje, ampak je vedno v ospredje postavljaj in zahteval kmetijsko znanje in kmetijski pouk. Vedno se je postavil v bran kmetijstvu in še posebej živinoreje, ki je bila v njegovem času najpomembnejša kmetijska dejavnost na Kranjskem. V »Pirčevi dobi«, ki jo štejemo od l. 1884 do l. 1923, je dosegla Kmetijska družba svoj pravi pomen ter se posvetila edino pospeševanju kmetijstva in izboljšanju gospodarskega stanja našega kmeta. Šele sedaj je prišel naš kmet do veljave in to je doba kmetijskega preporoda na Kranjskem.

Gustav Pirc je tudi amaterski fotograf. Do sedaj je odkritih osem njegovih fotografij. Aljažev stolp na Triglavu je fotografiral že leta 1895, v letu postavitve. Njegova prva do sedaj najdena fotografija je iz leta 1890 o obdarovanju konj v Št. Jerneju in je strokovno zelo zanimiva. Verjetno je to najstarejša fotografija v slovenski živinoreji in skupaj z ostalimi fotografijami predstavlja neprecenljiv dokument.

Gustav Pirc je veliko pisal. Nikoli ne bo mogoče sestaviti njegovo popolno bibliografijo, ker po takratni navadi žal pri številnih člankih ni napisan avtor. Njegovo razumevanje potreb slovenskega kmetijstva in kmeta pa se jasno zrcali v sestavkih in v njih razberemo njegova strokovna prepričanja in izhodišča, ki so ga vodila pri njegovem delu.

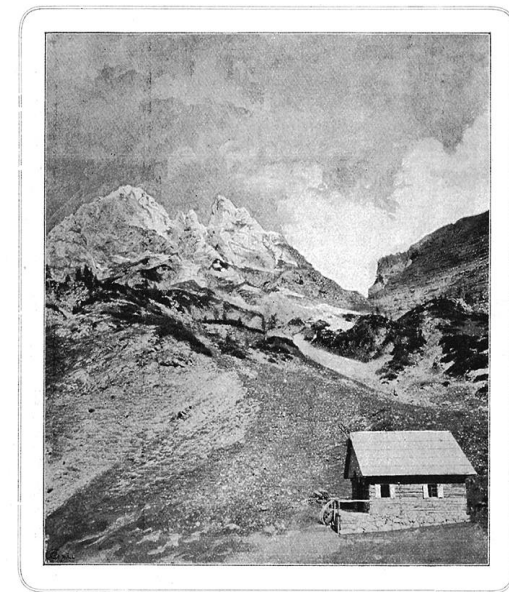

V tej hiši je bil 20. junija 1859 rojen

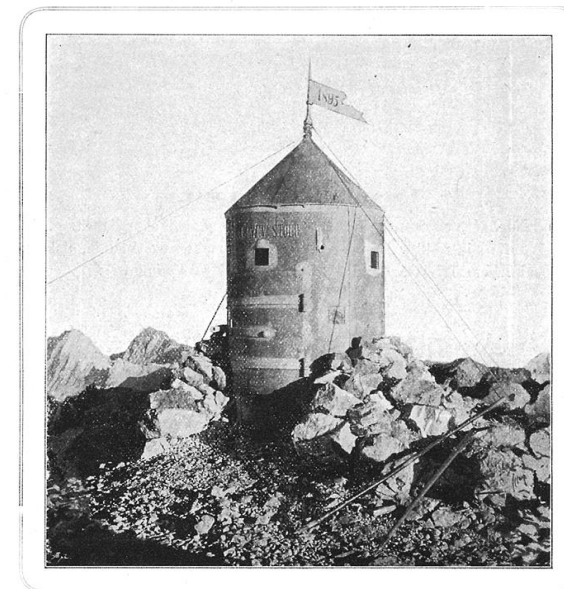
GUSTAV PIRC

kmetijski strokovnjak, potovalni učitelj,
tajnik in ravnatelj kranjske kmetijske
družbe, urednik in amaterski fotograf.

Postavili: Občina Škofja Loka in Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Vodnikova koča na Velem Polju (1700 m).

Aljažev stolp vrhu Triglava (2864 m).

Obdarjevanje konj v Št. Jerneju na Dolenjskem.

ROJSTNA HIŠA GUSTAV PIRCA V ŠKOFJI LOKI – 21.6.2011

Na levi strani:

- Knjiga Gustav Pirc (2011) – dostop na DLIB.si
- Prva živinorejska fotografija – Licenciranje konj v Šentjerneju na Dolenjskem 30.9.1890 – avtor Gustav Pirc

Na desni strani:

Gustav Pirc fotograf:

- Vodnikova koča na Velem Polju – avgust 1895
- Aljažev stolp – avgust 1895

Georg - Jurij Jonke

Črmošnjiški župnik in kranjski čebelar Jurij Jonke je bil rojen 17. aprila 1777 v vasi Gorenje (Obrern) pri Stari Cerkvi. Po šolanju v Novem mestu, Gradcu in Ljubljani je bil 8. septembra 1803 posvečen za duhovnika. Župnik v Črmošnjicah je postal 25. julija 1808 in tam služboval vse do svoje upokojitve leta 1834. Umrli je 12. maja 1864 v Črmošnjicah, pokopan pa je na pokopališču Novi Tabor pri Črmošnjicah. Kot duhovnik je pomagal svojim faranom, med drugim pa je pred požigom, ki so ga pripravljali Francozi, rešil tudi mesto Kočevje. Ukvarjal se je s čebelarstvom in napisal dve čebelarski knjigi (1836, 1844), ki sta izšli v nemškem in slovenskem jeziku. Bil je član Kranjske kmetijske družbe. Svoje prispevke o čebelarstvu in čebelarjenju je objavljial tako v tujih kot tudi v domačih časopisih. V čebelarskem zborniku, ki je izšel leta 1944 je zapisano: *»Zgodovinar, ki bo opisoval našo čebelarsko preteklost, ne bo mogel prezreti Jonkejevih zaslug za napredek našega čebelarstva. Jonkejevo ime bo zato ostalo trajno zapisano v naši čebelarski povestnici.«*

Na prošnjo Kranjske kmetijske družbe je Jonke leta 1857 napisal navodila za poučevanje čebelarstva za učitelje ljudskih šol na podeželju. Kot učbenik je predlagal drugo dopolnjeno izdajo knjige *Krajnski zhbelarzhik* iz leta 1844. V Arhivu Republike Slovenije je kopija odredbe, št. 11144 z dne 13. 9. 1857, s katero je kranjska deželna vlada spodbujala učitelje k čebelarjenju. Preprosto napisana čebelarska knjiga je vrsto let vzgajala in učila slovenske čebelarje.

OBČICE – HIŠA KOČEVARSKIH NEMCEV – 14.6.2014

Knjiga dostopna na DLIB.si

Na desni strani:

- Grob Jurija Jonke na pokopališču Novi Tabor pri Črmošnjicah
- Odkritje spominske plošče

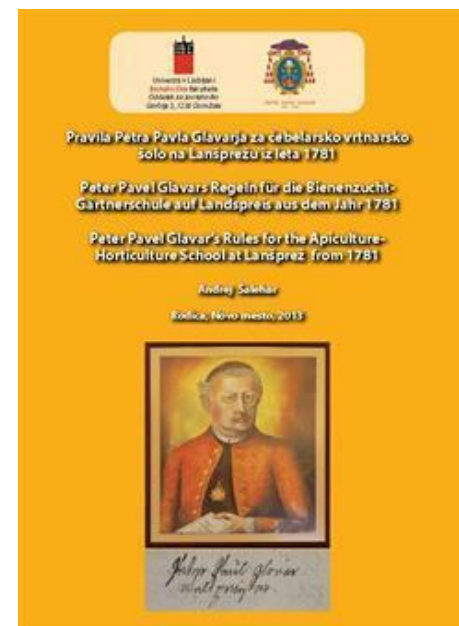

Peter Pavel Glavar

Peter Pavel Glavar (Glovar), duhovnik, narodni gospodar in mecen, rojen 2. maja 1721 v Ljubljani je nezakonski otrok, ki so ga našli v Komendi na župniškem pragu ter izročili v vzgojo kmetu Basaju. Skupaj z Basajevim domačim sinom Jernejem je Glavar obiskoval jezuitski kolegij v Ljubljani in leta 1738 šolanje nadaljeval v Gradcu, kjer je leta 1742 dosegel naziv magistra teologije in filozofije. Za duhovnika je bil posvečen leta 13. 9. 1744 v cerkvi sv. Lovrenca pri Trsatu, novo mašo pa je pel 17. 9. 1744 na Trsatu. Istega leta je postal najemnik malteškega posestva v Komendi ter komendski kaplan. Leta 1751 je bil imenovan za komendskega župnika.

Glavar je zelo dejavno skrbel za duhovni in telesni blagor svojih župljanov in podložnikov, za kar je namenil precejšen del svojih dohodkov. Leta 1765 mu Malteški viteški red ni več podaljšal zakupne pogodbe. Zato je kupil graščino Lanšprež na Dolenjskem, kjer je domoval od leta 1766 do svoje smrti. Na Lanšprežu se je Glavar posebej posvetil čebelarstvu, s katerim se je ukvarjal tudi že v Komendi. Imel je okrog 200 panjev. Leta 1768 je postal član *Kranjske kmetijske družbe* in na njeno prošnjo je istega leta za avstrijsko vlado napisal v nemščini »Odgovor«, ki je **prvi strokovni opis čebelarjenja na Kranjskem**. V Odgovoru, ki ga je Glavar napisal na osnovi svojih 24 letnih praktičnih izkušenj, je podrobno in strokovno popisano čebelarjenje na Kranjskem. Za odpravo preprek, ki zavirajo razvoj čebelarstva, je postavil v ospredje: **»... izobraževanje čebelarjev, čebelarsko šolo in zakonodajo ter vprašanje slovenske čebelarske literature...«**. Leta 1781 je napisal predlog, da bi se tudi na Kranjskem uveljavil čebelarski patent iz leta 1775, da bi se ustanovila čebelarska šola in organizirale čebelarske zadruga. Temu poročilu je dodal **Pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu**. Leta 1776 je prevedel in dopolnil knjižico Antona Janše *Abhandlung vom Schwärmen der Bienen*. To je prva slovenska čebelarska knjiga. Leta 1781 je na graščini Lanšprež ustanovil prvo čebelarsko šolo na Kranjskem in bil njen učitelj. Poučeval je v slovenskem jeziku.

Glavar je umrl 24. januarja 1784 na Lanšprežu in je pokopan v tamkajšnji kapeli.

LANŠPREŽ – 9.5.2015

Na levi strani:

- Knjiga Poučevanje čebelarstva na Kranjskem
- Knjiga Pravila Petra Pavla Glavarja za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu iz leta 1781

Za obe je dostop na DLIB.si

Na desni strani:

- Kapela na Lanšprežu v kateri je grob Petra Pavla Glavarja
- Otvoritev spominske plošče PPG – slavnostni govornik prof. dr. Peter Dovč

Jerič Jožef

Jerič Jožef, duhovnik, je rojen 28. februarja 1823 v šentviški fari na Gradišču pri Zatičini. Študiral je gimnazijo in bogoslovje (1844) v Ljubljani. Po posvetitvi v duhovnika je služboval v raznih krajih na Dolenjskem, nazadnje kot župnik v Dobovcu pod Kumom. Po upokojitvi se je preselil v Ljubljano. V Dobovcu se je bavil z umnim kmetovanjem, zlasti s čebelarstvom, bil je vrsto let odbornik Kranjske kmetijske družbe, je med ustanovitelji Kranjskega društva za umno čebelarstvo (1873), do leta 1876 podpredsednik, in potem do leta 1882 predsednik društva. Urejeval je prvo slovensko čebelarsko revijo Slovenska čebela (1873–1882).

Maja 1882 je prevzel uredništvo in izdajateljstvo Slovenca (urednik do 1887, izdajatelj do 1888), razširil Slovenca v dnevnik (1883). Zasluge ima pri ustanovitvi Katoliške bukvarne (1879) in Katoliške tiskarne (1883).

Umrli je 12. julija. 1888 v Šentvidu na Koroškem in je pokopan v Ljubljani

KAKO LEPO JE BITI ČEBELAR ...

Bilten ob 80. obletnici ustanovitve
Čebelarskega društva Stična

Dostop na DLIB.si

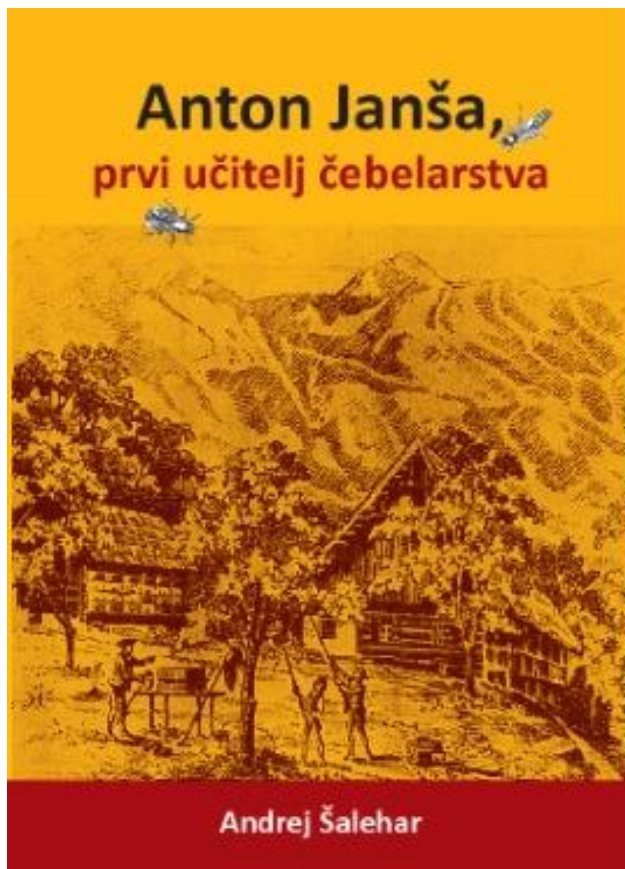

Dva soavtorja napisa na spominski plošči:

- Pater Avguštin – čebelar stiškega samostana
- Zasl. prof. dr. Andrej Šalehar – Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva

Cesarica Marija Terezija je leta 1769 na Dunaju ustanovila čebelarsko šolo in za prvega čebelarskega učitelja in potovalnega učitelja za čebelarstvo je 6. aprila 1770 imenovala Antona Janšo, preprostega kranjskega mladeniča, ki je na Dunaju obiskoval bakrorezno risarsko šolo. Čebelarska šola je bila v Augartnu, od leta 1775 do 1782 pa na Belvederju. Anton Janša je doma na Breznici na Gorenjskem v Sloveniji, v okolju, kjer je bilo čebelarjenje zelo razvito. Janšev čebelarski nauk temelji na dobrem poznavanju čebel in na znanju gorenjskih čebelarjev. Učil je, da se čebel ne sme moriti, učil je voziti čebele na pašo, ovrigel je nauk, da so troti vodonosci, in učil, da se matica oprahi s troti v zraku, kar so poznali kot prvi na svetu že stari gorenjski čebelarji. Čebelaril je v lesenih gorenjskih panjih. Je izumitelj čebelarskih pripomočkov – vrša. Osnova njegovega dobičkonosnega čebelarjenja (nauka) je nadzorovanje rojenja, pomlajevanje družin in da ne mori čebel – kratko, v dobrem ravnanju s čebelami. V nemškem jeziku je napisal dve čebelarski knjigi, ki sta bili večkrat ponatisnjeni in prevedeni v druge jezike ter sta uvrščeni v svetovno klasično čebelarsko literaturo. Čebelarski patent Marije Terezije (1775) je uzakonil Janševa načela čebelarjenja. V dodanem odloku Navodilo za čebelarske mojstre (1775) je na čebelarskih šolah predpisan Janšev čebelarski nauk. Svetovni dan čebel je na rojstni dan Antona Janše, 20. maj.

Dostop na DLIB.si

AUGARTEN , DUNAJ – 9.4.2019

Andrej Šalehar

Prva zlata doba Kranjskega čebelarstva - 1750 - 1820

Dogodki, knjige, objave, rokopisi in listine

Rodica, 2019

Knjiga v pripravi

Dr. Fraser (1951, 2008):

...Abhandlung... (Razprava...) je stara knjiga, zelo stara knjiga; to je razprava ne o nadziranju rojev, ampak o rojenju, in pisec ne ve, da bi bila po njeni objavi napisana še kakšna boljša ali popolnejša knjiga o tej temi...

Armbruster (1936):

...Vsekakor sta obe knjigi, prva bisera čebelarke literature, le delen odsev splošnega čebelarskega znanja kranjskih čebelarjev, ker je genialen in vsestransko nadarjen Anton Janša zelo napredoval v čebelarjenju. Piše o svojem čebelarskem nauku, ki ga je gradil na osnovi opazovanj v panju. Šele po 33. letu starosti se je naučil brati in pisati nemško ter prebirati tujo čebelarsko literaturo. Piše neposredno, brez dolgovoznega navajanja, o svojih opazovanjih in praktičnih rešitvah, izumih, pripomočkih ter postopkih...

byča

ISBN 978-961-6704-88-5

9 789616 704885

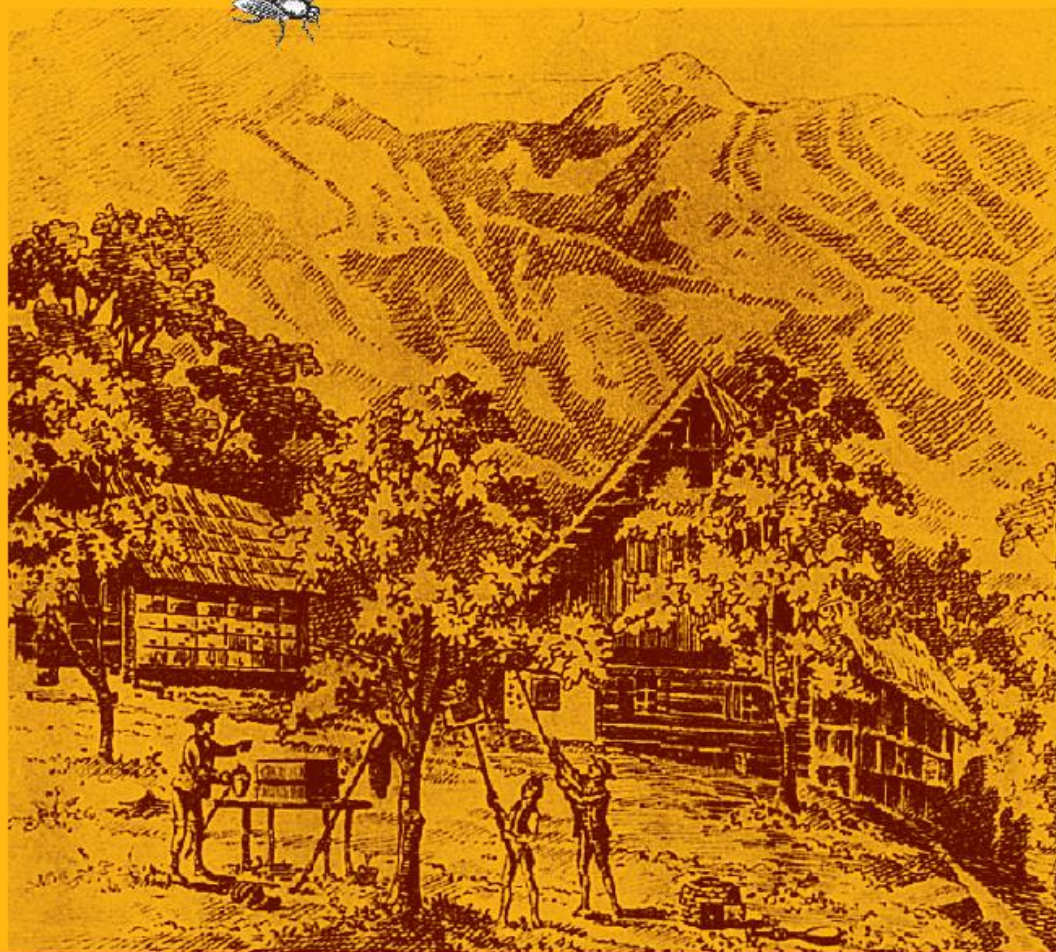
00 €

Andrej Šalehar

Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva

Anton Janša,

prvi učitelj čebelarstva

Andrej Šalehar

